

ИЛЮСТРАЦИЯ ИРИНДЕНЬ

Редакторъ: ПЕТЪРЪ МЪРМЕВЪ

ДА
ОТ МАСНАТА И ЛИСТКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И М. ТОДОР“
София

Гоце Дѣлчевъ

На 21. априлъ (ст. ст.) 1903 г. падна убитъ въ с. Баница (Серско) Гоце Дѣлчевъ. Изминаха се цѣли тридесет години отъ неговата трагична смърть, но неговиятъ свѣтъль ликъ не изчезва отъ паметта на неговиятъ другари и съвременници. Неувѣхваемъ е неговиятъ образъ и предъ мисълта и умствения погледъ и у по-младите генерации и, като че ли, колкото времето го отдалечава отъ нась съвременницитѣ му, толкова по-величавъ изпъква той, когато става дума за нашето освободително движение и неговиятъ основатели и първи ратници.

Роденъ на 23. януарий 1872 година въ гр. Кукушъ, Гоце Дѣлчевъ е синъ на мъжчицата майка — Македония и принадлежи ней, защото „за нея той се бори и за нея той умре“. Завършването на VI класъ на Солунската гимназия и следването му въ военното училище въ София за него не бѣше целъ за създаване лична кариера, а срѣдство да се подгответи интелектуално, за да се предаде на служба на своя народъ, — на притисканата отъ тираническия сultански режимъ Македония. И въ 1893 г. следъ завършването на военно училище той и Даме, срещнали се въ Солунъ, се разбираятъ много скоро и си подаватъ

ръжка за съвместна революционна работа. Тѣ двамата сѫ първите апостоли на революционното движение въ Македония, двамата сѫ, които не се раздѣлятъ духовно никога, двамата сѫ, които въ общата и тежка работа се взаимодопълватъ и даватъ животъ на Вѫтрешната Македоно-одринска революционна организация, както двата бѣли дроба даватъ животъ на човѣшкото тѣло. И, докато Даме съ своя проницателъ и дълбокъ умъ, съ своята благозвучна речь вплиташе въ организационната мрежа всѣки отбелаянъ попадналъ му се насреща интелигентъ, търговецъ, еснафъ или селянинъ, Гоце съ своята задушевностъ, съ своята благость, решителност и храбростъ плениваше душитѣ на своите съотечественици и имъ вдъхваше ентузиазъмъ, борчески духъ и вѣра въ освободителното движение. Гоце и Даме съставляваха духовното „азъ“ на македонското революционно движение, — на цѣлокупното македонско население: Даме бѣше умътъ съ нервите, а Гоце — сърдцето съ мускулите. За туй, когато говоримъ за Гоце, не можемъ да не си представимъ образа на Даме или, като се говори за

Даме, да не изпъква предъ насъ образа на Гоце.

Пълна характеристика за образа на нашия велиъкъ апостоль и революционеръ дава голѣмиятъ нашъ поетъ-революционеръ П. К. Яворовъ, който между другото за него, пише:

„Гоце бѣше оня прославенъ войвода, когото цѣлъ народъ вѣзпѣва въ свойъ пленителни задушевни пѣсни. Той бѣше войводата, който изпраща поздравъ въ гората да му засѣни сѣнка дебела, да му приготви вода студена — и гората слуша. Той бѣше

войводата, който заповѣдаваше на пашитѣ, мирни да му мириратъ, золумъ да не струватъ — и пashi треперятъ. Той бѣше, най-после, войводата, който говори, че негова е майка — земята македонска, а пъкъ родъ-роднина — говорна дружина — и че туй му стига...

Бѣло арнаутско фесче съ черенъ наоколо шаль покриваше не твърде голѣма, обла глава, сива шаечна куртка, сиви шаечни панталони — и опнати до колѣне орѣхови чешери въ пристѣгнати опинци — очертаваха правилнѣ форми на срѣденъ рѣстъ фигура. Облечено само въ лѣвия ржавъ тъмно-сиво кѣпе, полуметнатъ и съ повлечена дѣсна пола, придаваше особно дива прелестъ на цѣлата

горда осанка. Съ кама, револверъ и патрондашъ на кръсть, съ премѣтната задъ рамо свѣтла манлихера Гоце приличаше на нѣкакво хайдушко божество.

Китно тѣмнокестенови коси се подаваха надъ високо ясно чело, подпрено отъ леко смирещи вежди. Валчесто мургаво лице се озаряваше отъ голѣми кафяви очи съ погледъ обикновено кротъкъ, но готовъ да заблѣсти като ножъ, при най-малка тревога. Правиленъ римски носъ, поизвѣтъ подъ него голѣми мустаци, съ ноздри жадно дишащи обличаваше горещината на благородно сърдце. Обрисувани въ неопредѣлена усмивка едва подути устни и хубаво закрѣгленъ подбрадникъ свидетелствуваха, може би, за едно пламенно чувство, дѣлбоко поетично въ сѫщността си. И въ този общи видъ имаше нѣщо извѣнредно леко и, сѫщевременно, упорито, нѣщо, кой знае какъ, мечтателно и винаги стремително и победно. Въ този общи видъ бѣше самия Гоце — въ своята мисълъ, въ своето чувство, въ своето дѣло, — въ цѣлия свой животъ“.

Хр. Шалдевъ

Последните часове на Гоце Дѣлчевъ

На 21. априлъ 1902 г. Гоце Дѣлчевъ пристигна съ около 40 души другари въ Крушевската пещера „Ката“. Тукъ бѣха се събрали всичките чети отъ Сѣрския окръгъ и престояхме десетина дни. Между другото взе се решение да се вдигне моста при Димиръ-Хисаръ, за което се ангажираха четитѣ на Гоце и дѣдо Илия Кърчовалията. Всички други чети, а именно тия на Яне Сандански, на Атанасъ Тешовалията, на Христо Кушлевъ и моята — на Михаилъ Чаковъ заминаха по районите си.

Следъ едно щателно проучване Дѣлчевъ се убеди, че мостът при Димиръ-Хисаръ само отъ дветѣ чети не ще може да се вдигне, та съ второ решение се опредѣли да се вдигнатъ моста и тунела при Анджиста, като за тая целъ за тамъ заминаха четитѣ на Дѣлчевъ, на дѣдо Илия Кърчовалията, на Атанасъ Тешовалията и драмската чета на Димитъръ Гощановъ.

На 11. мартъ 1903 г., следъ откриването ми въ Горно-Броди и следъ цѣлодневно сражение, вечеръта успѣхме да се измъкнемъ благополучно, като отъ четниците ми само Динката отъ Коленда бѣ раненъ въ ръжата. Следъ сражението заминахъ за полските села, а войската тръгна изъ планинските.

На 2. априлъ с. г. се прибрахъ отъ полето въ с. Лакусъ. При срещата ми съ селския ржководителъ, последниятъ ми каза, че изпратилъ куриери къмъ селата Микленъ и Дрѣново да срещнатъ Дѣлчева, който се връщаше отъ Драмско следъ вдигането на моста и тунела при Анджиста. Не следъ повече отъ половинъ часъ, къмъ срѣднощъ, Дѣлчевъ пристигна и при срещата ни съ възторъ и ентузиазъмъ ни разправи, какъ сполучливо сѫ вдигнали въ въздуха както моста, тѣй и тунела.

Въ сѫщото време пристигна единъ куриеръ съ много бѣрзо писмо отъ Лазаръ Димитровъ, ржководителъ въ г. Сересъ, адресирано лично за Дѣлчевъ. Следъ като Гоце прочете писмото, стана, извика ме, влѣзнахме въ друга стая и ми каза следното: „Съ писмото ми съобщаватъ, че Даме, по силата на нѣкаква амнистия, е освободенъ и е въ Солунъ. Готовъ се да замине за Битолско. Азъ въ този моментъ взимамъ решение и заминавамъ за Солунъ, за да се срещна съ Дамета, та следъ заминаването му за Битолско да може съ своя авторитетъ и тяжесть да поукроти духовете на битолчани, които сѫ писнали за възстание, когато ний още не сме готови“. Отговорихъ му следното: „Гоце, решението ти е решение и по необходимост това ще трѣбва да сторишъ, но преди всичко, макаръ и ти и ний да сме изморени, но тая вечеръ ще напустнемъ селото Лакусъ и ще отидемъ въ с. Ораховецъ, защото, както виждашъ, това село представлява гробница. При едно откриване, птици да сме, пакъ не бихме могли да се спасимъ“. Гоце се съгласи и сѫщата нощ стигнахме на време въ с. Орѣховецъ. Тукъ Гоце се раздѣли съ своите другари, които заминаха въ Крушевско съ дѣдо Илия Кърчовалията.

На 4. априлъ съзнахме въ с. Дутлий — на единъ часъ разстояние до Сересъ. На 5. с. м. Гоце преоблеченъ като селски чорбаджия, придруженъ отъ Гощановъ и нѣколко души селени, благополучно влѣзна въ Сересъ, а отъ тамъ заминаха за Солунъ.

Въ Солунъ Дѣлчевъ и Дамета се срещнаха и съ атентаторите, които бѣха готови да възпроизведатъ атентата. Въ срещата имъ Гоце и Даме успѣли да ги разубедатъ, че не е още дошло времето за възпроизвеждането на атентата, а когато дойде това време, ще бѫдатъ предупредени. Съзаклятниците обещали, че нѣма да предприематъ нищо безъ заповѣдь. Обаче, следъ нѣколко дена, въпрѣки обещанието си, решили да възпроизведатъ атентатите.

Даме бѣше заминалъ вече за Битолско. Гоце бѣше още въ Солунъ, когато се почнали атентаторите съ запалването на парохода „Гладалкивиръ“ и едва Гоце, самъ успѣда излѣзне отъ Солунъ и до с. Негованъ е дошелъ самъ самичкъ.

Пристигна въ Сересъ и, презъ селото Дутлий, въ с. Баница — неговата гробница.

На 20. априлъ заедно съ четата на Гощановъ, денуваме въ Горно-бродската курия — Лѣските срещу селото на около $\frac{1}{2}$ часъ.

Къмъ пладне забелѣзахме много войска да се движатъ отъ къмъ Долно-Броди и влизатъ въ Горно Броди. Но като разбрахме, че войската се движатъ спокойно и ний се успокоихме, но за всѣ случаи, всички необходими мѣрки, разбира се, взехме. Презъ цѣлия денъ войската не мръдна отъ Г.-Броди.

Привечеръ къмъ часа $5\frac{1}{2}$ —6. дойде единъ куриеръ отъ с. Баница, който донесе две бѣрзи писма: едното за мене, а другото за ржководителя Андрей Хърлевъ. Писмата бѣха отъ Лазаръ Димитровъ отъ Сересъ и въ моето пише следното: „Банкъ Отоманъ въ Солунъ е вдигната въ въздуха. Подробности ще ви разправи Дѣлчевъ, който заминава презъ с. Дутлий, отъ дето ще си приbere дрехите и пушката. Срещнете го въ Баница“.

Срещу 21. априлъ вечеръта, около 2 часа преди съзнуване, стигнахме въ селото Баница и се разквартирахме въ две къщи. Още не бѣхме седнали, съобщихме за пристигането ни на Дѣлчевъ, който бѣше дошелъ преди насъ въ селото. Самиятъ той дойде въ къщата, кѫдето се бѣхъ спрѣлъ, а тя бѣви-за-ви на къщата, въ която той бѣ на квартира.

Съ влизането си при насъ, всички наскочихме. Неговото появяване всѣваше радост и куражъ, и какво ли не. Каза ни: „добъръ вечеръ добъръ денъ момчета, ризбъркахме днитѣ съ нощите. Момчета, Отоманската банка въ Солунъ е вдигната въ въздуха, отъ която поменъ не остана. Разиграхме ханъмитѣ съ широките шалвари въ Солунъ; така ще раздрусаме цѣлата турска, гнила империя отъ основите“.

Искаше да продължи разговора, но забелѣза, че имаше и жени въ стаята, та каза: „хайде по-вече на конгреса“, който бѣше свиканъ да се състои на Георгийовден въ Ловчанска кория. Изпуштихме по една цигара, взе си сбогомъ, като каза: „и вии сте изморени — поспете си и азъ ще сторя сѫщото“.

Лѣгнахме, но до разсъмнуване имаше най-много $1-1\frac{1}{2}$ часъ.

Тъкмо въ зори, тукъ що бѣхъ заспалъ, слушамъ по стълбичката бѣрзи и тревожни стълбички. А това бѣше поляка на селото — Георги, който бутна и отвори вратата. Азъ веднага поглядахъ къмъ вратата, която се отвори съ силно бѣлъкане — необикновено, предъ която се изпрѣчи Георги съ думитѣ: „Господинъ Чаковъ свѣршихме я?“ —

Запитахъ: „що има бѣ, Георги? — „Пълно е, — каза — аскеръ“. — „Кждѣ е аскера? — попитахъ го. — „Цѣлото село е сардисано“, — отговори Георги“. Запитахъ го, дали знае Дѣлчевъ за това. Отговори — „Казахъ му“.

Казахъ тогава на Георги, бѣгай и кажи на Дѣлчева да излѣзнемъ часъ по-скоро и да заемемъ последнитѣ кжщи, защото тукъ живи ще ни изпекатъ. Тръгна той да съобщи на Дѣлчева, обаче, щомъ излѣзна отъ портата да прѣкоси улицата и да влѣзне въ кжщата при Гоце, аскерлийтѣ, които бѣха вече влѣзли въ селото, видѣха го и го извикаха при тѣхъ, безъ да може да обади нищо на Дѣлчева.

Съ другаритѣ слѣзнахъ въ двора на кжщата, която бѣ оградена съ дуваръ и дойдохъ до самата порта. Насреща е портата на кжщата, въ която е Дѣлчевъ. Отъ портата при Дѣлчева излѣзнаха две момичета, за да влѣзатъ въ съседната кжща: Запитахъ момичетата: „що правятъ другаритѣ?“ Едното отъ тѣхъ отговори; „Казаха да дойдете тука“. Това м омичето, обаче, го е казало отъ себе си. Казахъ на Таската, че азъ ще прекоса улицата и ще влезна при Гоце. Безъ да подозирамъ, бѣгомъ влизамъ въ портата и Дѣлчевъ, който бѣше излѣзълъ до самата порта съ пушката и ножа на нея, внезапно се нахвърли върху ми и насмалко да ме мушне, едновременно да грѣмне. Но, като ме видѣ, изненаданъ извила: „Леле, Чаковъ, какво щѣхъ да стора? Добре, че дойде. Хвани лѣвото крило на портата и кажи на другаритѣ да стоятъ въ тѣхната кжща“. Като забелѣзахме, че турската войска навлиза по кжщите и ги обискира, Гоце, каза: „Чаковъ, хайде да хванемъ презъ селото и какво Богъ даде“.

Иzlѣznaхme и tъrgnahme по уличката. Благодарение, че уличките бѣха тесни и кривуличеха между кжщите, неможаха да ни забележатъ. Izlѣzohme всички 14 души, съ изключение на Георги Радевъ, който напусна селото още презъ нощта, безъ да се обади никому.

Stignahme края на селото и последната кжща оставаше въ лѣво отъ насъ. Вървѣхме по полянката, но на среща ни, на около 35—40 крачки, отстоятъ дуварчетата, 60—70 см. високи, съ каквито сѫ заградени нивята. Както вървѣхме двамата напрѣдъ, отъ задъ дуваритѣ аскерлийтѣ вече се показаха съ насочени къмъ насъ пушки.

Гоце вече ги виде и, както носеше пушката на лакъта на лѣвата ржка, извила: „вѣрата ви мръсна!“ Първата пушка той изгърмѣ. Всички залягнахме по земята и Гоце застанаъ правъ пълни пушката. Като лудъ извила: „Легай Гоце!“ Легна, но при самото легане, прониза го единъ курсумъ въ лѣвата грѣдъ и той падна върху пушката си. На първо време азъ разбрахъ, че той се закрива, обаче, като сложи дветѣ ржци и направи опитъ да се повдигне, гледайки къмъ другаритѣ, които се бѣха прѣснали покрай дувара на кжщата, каза последнитѣ думи: „Ахъ, момчета! рани...“ и издѣхна. Веднага го хванахъ за дѣсния цѣрвулъ, както бѣше лѣгналъ по очи, и, колкото ми гласъ дѣржи, викахъ: „Гоце, Гоце!“ — Никакъвъ отговоръ. Изгасна за винаги юначната натура.

Въ сѫщия моментъ изпѣшка подъ пушката си Стефчо Търлишанчето и замъкна. Извила и нему два пъти, „Стефчо, Стефчо“, обаче и отъ него дума не чухъ.

На 7—8 крачки отъ мене отстоише една градинка, която се образува отъ последната кжща и една плѣвна. Въ градинката влѣзнаха най-напредъ Димитъръ х. Димовъ, Димитъръ Кашиналията и Динката Календралията. Следъ тѣхъ влезна Бояджията, Динкита, Атанасъ Савелията и Колю „Консулата“, който падна въ самата градинка, улученъ съ единъ курсумъ точно въ челото. Покрай дувара на кжщата падна Димитъръ Гощановъ, Евстатий Арнаут-

Михаилъ Чаковъ, дългогодишенъ войвода и другаръ на Гоце Дѣлчевъ, участникъ въ сражението въ с. Баница.

чето и Георги Савеклията, раненъ съ единъ курсумъ въ двата крака и съ другъ въ дѣсната плещка.

Благодарение на Димитъръ х. Димовъ, Кашиналията и Календралията, които успѣха да влезнатъ въ плѣвната и разкопатъ отъ вкътре дуваря, ний, останалиятѣ 5 души, които бѣхме въ градинката, успѣхме да влеземъ въ плѣвната, а отъ тамъ въ кжщата, като вечерта по чудо се спасихме.

Въ сражението участвувахме 14 души, отъ които бѣха убити: Гоце Дѣлчевъ, Стефчо Търлишанчето, Колю „Консулата“, Димитъръ Гощановъ; ранени: Георги Савеклията, после живъ заловенъ, изцеренъ отъ турцитѣ и въ 1906 год., по силата на една амнисия, освободенъ и ме среща въ селото Савекъ живъ — здравъ.

Останахме живи и се спасихме: Димитъръ Кашиналията, Димитъръ х. Димовъ, Динката Календралията, Донката, Бояджията, Таската Врански (Спасовъ), Атанасъ Савеклията, Михаилъ Чаковъ.

М. Чаковъ

Солунското съзаклятие

(Атентатите на „ГЕМЕДЖИИТЕ“ на 15, 16, 17 и 18 април 1903 г. ст. ст.).

Когато Македония, след Берлинския конгрес, остана пакът подъ робство, теглилата на народа достигат до най-остри форми. За него настижватъ черни дни: появяватъ се множество турски и арнаутски чети, които тероризиратъ и убиватъ народа, данъците безмилостно се увеличаватъ и събиратъ, та голъма част отъ население почва да емигрира и търси прехраната си по всички краища на свѣта. За самоотбрана, по инициативата на отдѣлни смѣли лица, се създаватъ мѣстни хайдушки чети, като реакция на кървавия тероръ на арнаутските и турски банди.

При така развиващите се събития и при тежкия и неподносимъ гнетъ въ турската империя въ края на 1893 година се основа *Македоно-Одринската революционна организация*, която въ скоро време привлича въ недрата си народните учители, граждани и селяните за борба противъ потисниците и заработка за тѣхното освобождение.

Още въ самия организационенъ периодъ на ВМОРО, нѣколко години следъ основаването ѝ, се появява една група съ крайни индивидуалистички убеждения, пакъ за борба противъ турския режимъ. Тази група се основава и действува самостоятелно отъ В. М. О. Р. О., като сѫщевременно тя се снабдява съ необходимите материали срѣдства за устройване атентати, съ които да се засъгне и европейския капиталъ, та по такъвъ начинъ Македония въпросъ да изпѣкне предъ общественото мнение въ Европа.

Основателите и ядрото на тази група бѣха предимно младежи отъ града Велесъ, ученици въ Солунската гимназия. Градътъ Велесъ въ тъмната епоха на робството, и въ близкото минало излъчи изъ своите пазви буйни и ентузиазирани младежи, които, било като народни будители, учители, войводи, четници, организатори или терористи, се пръснаха низъ поробената родина, за да се борятъ, кой какъ може, съ слово или мечъ за свободата и свѣтлината. Смѣло може да се каже, че Велесъ въ това отношение заема едно отъ първите мѣста. Дали плачътъ на великата македонска рѣка, която кърми велешани и омайва съ своя жалобенъ повикъ за свобода и добруване или пъкъ горещото сълнце, прѣскайки своите животворни лжчи въ амфитеатрално разположените градски квадри отъ двете страни на Вардаръ, влива ведри струи и въ тъй кипящата кръвъ на тия повардарци, та още отъ крехката възрастъ се проявяватъ съ своя високъ бунтовенъ духъ или пъкъ по атавизъмъ носятъ по нѣщо отъ непримиримия духъ на богомилите – бабуни, – това остава тайна на майката-земя. Но все пакъ има нѣщо отъличително въ велешанина, което ги тика къмъ стихийния бунтъ, което кара тия хора още въ най-мрачната епоха да не бѫдатъ раи покорни на аги и бегове.

За нѣколко десетилѣтия Велесъ откърми плеада борци, които изкачватъ си се по стрѣмната Македонска Голгота, поднасяха своя животъ предъ жертвеника на свободата, безъ ни най-малко да мислятъ за земните блага.

Между тия деца на Вардаръ съ своята чистота и идеализъмъ къмъ саможертва блещи смѣлия подвигъ на Солунските съзаклятници, които преди 30 години съ своята рицарска смърть изпѣкнаха като „Фениксъ“ предъ поробения македонски народъ

и всѣхъ страхъ и трепетъ всрѣдъ поробителя и смуть въ европейския капиталъ.

Презъ 1899 година младежите-велешани: Йорданъ п. Йордановъ, Константинъ Ивановъ Кирковъ, Димитъръ Мечевъ, Тодоръ Органджиевъ, Илия Трѣчковъ, Тодоръ Богдановъ, Георги Богдановъ, Владимиръ Пинговъ, Илия п. Йордановъ и Миланъ Арсовъ основаватъ революционния крѣжокъ „Гемиджии“^{*)}, който работи самостоятелно и не влизава въ никакви врѣзки съ В. М. О. Р. О. Впоследствие къмъ крѣжока се присъединяватъ Павелъ П. Шатевъ отъ гр. Кратово, Марко Ив. Бошнаковъ отъ гр. Охридъ и др. Този крѣжокъ се стреми да извѣрши редица атентати върху ж. п. линии, висши туристки сановници и европейски банкови институти, разчитайки, че по пътя на терористическите акции ще стане интервенция отъ великите европейски сили въ Македония и ще ѝ се даде автономия.

Виждайки съперничествата на балканските държави, отъ една страна, и, отъ друга, противоположните интереси на великите сили въ Македония „Гемиджите“ насочватъ своите терористически действия срещу банковите институти и предприятия на последните.

Презъ 1899 година става срещата между Слави Мерджановъ, Орце п. Йордановъ и Константинъ Ив. Кирковъ. Въ тая среща тѣ изработватъ планъ за действие, за устройване редица атентати въ по-голѣмите градове на Европейска Турция. Обаче, за да се пристигнатъ къмъ действие, на всѣка цена крѣжока е трѣбвало да се снабди съ достатъчно парични срѣдства. Следъ дѣлги обмисляния учениците-гемиджии Константинъ Ив. Кирковъ и Тодоръ Богдановъ, синове на богати родители, улесняватъ крѣжока. Споредъ предварително уговоренъ планъ Кирковъ и Богдановъ се скриватъ и съ трогателни писма до своите родители съобщаватъ, че сѫ отвлѣчени и ги молятъ на всѣка цена да внесатъ уговорения откупъ, за да бѫдатъ освободени, заплашвайки ги, че, въ противенъ случай, ще бѫдатъ убити. Тѣхните родители, не подозиратъ капана, следъ дѣлги преговори съ „похитителите на своите деца“, внасятъ парите. Веднага следъ това двамата „пленици“ излизатъ на свобода отъ своята тайна квартира. Съ този откупъ и подкрепени съ пари отъ Борисъ Сарафовъ, групата Слави Мерджановъ, Петъръ Соколовъ, Петъръ Манджуковъ и Павелъ Шатевъ започватъ прокопаването на канала подъ Банкъ-Отоманъ въ Цариградъ, а „гемиджите“ – велешани, подъ ржководството на Орцето – прокопаването на канала подъ Банкъ-Отоманъ въ Солунъ. Дветѣ групи борци, отрекли се отъ дѣлничното въ живота, отрекли се най-после и отъ самия животъ, съ пълно себетрицание, непосиленъ трудъ и постоянно като къртици подъ земята сѫ вадили съ шепи прѣсть въ книжни кесета цѣли месеци и сполучаватъ предъ носа на полицейските и военни власти да прокопаятъ нуждните канали. Но поради липса на възривни материали и дветѣ групи временно изоставятъ работата, до като се снабдятъ съ необходимите мате-

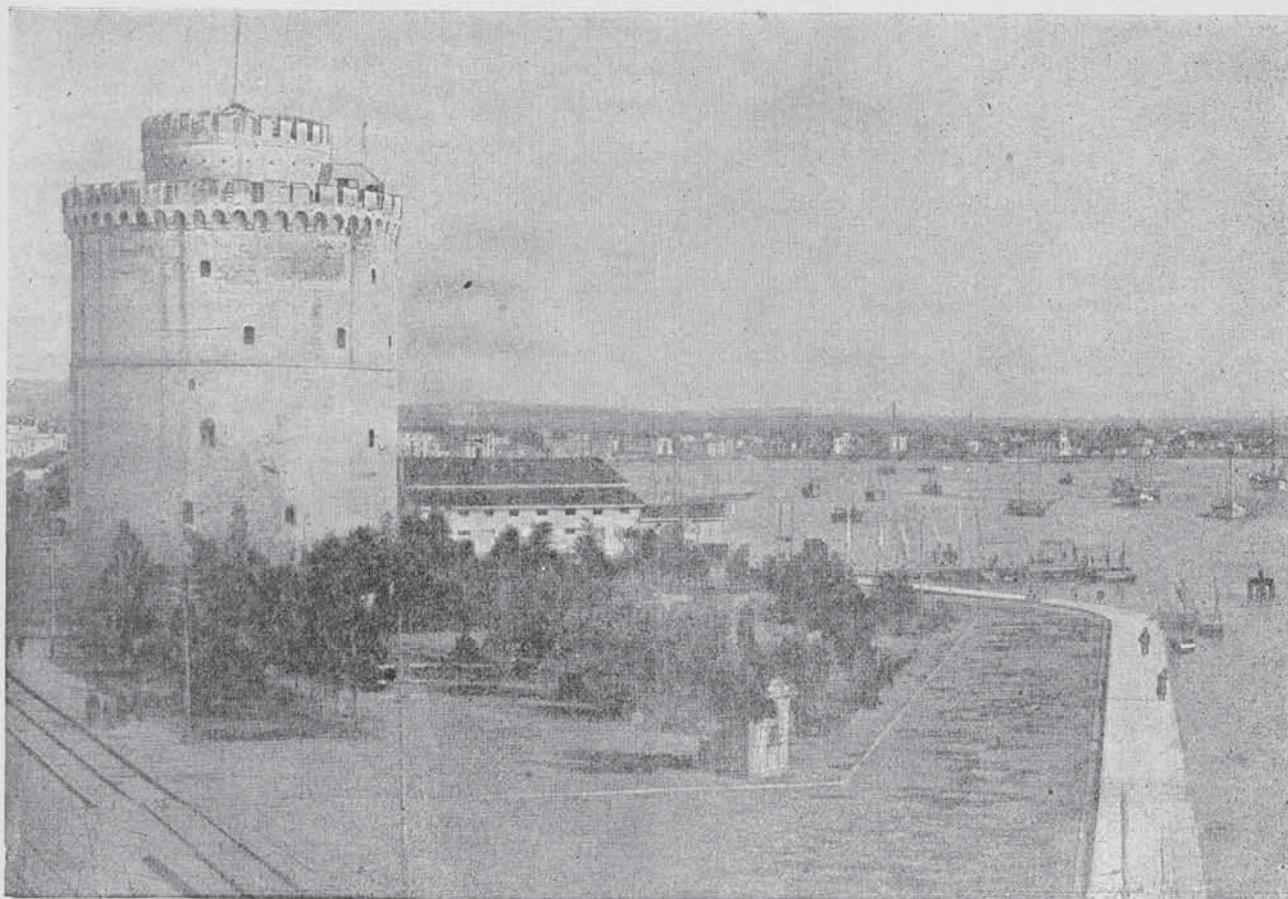
^{*)} „Гемиджии“ – група хора, простили се вече съ живота и отпустили своята лодка въ бурното житейско море, която или ще изкаратъ благополучно на брѣга, или ще я разбиятъ въ скалите.

риали. Липсата на взривенъ материалъ принуждава душата на „Гемеджийтѣ“ Орце п. Йордановъ да замине за Женева и Парижъ. Тамъ той се среща съ Борисъ Сарафовъ, който, следъ обстойния му докладъ, напълно възприема тезата на „Гемеджийтѣ“ и ги финансира.

Въ началото на 1902 година Орцето напушта Швейцария и презъ София пристига въ македонската столица, за да пристъпи отново къмъ осъществяването на Солунското Съзаклятие. Следъ големи усилия Мечевъ и Шатевъ най-после сполучватъ да осигурятъ препращането на материалитѣ въ Солунъ. Мечевъ предава динамита въ малки пли-

На 14 априлъ 1903 година „Гемиджийтѣ“, въпрѣки молбата на Dame Груевъ да отложатъ атентатитѣ и ги направяватъ при обявяването на Илинденското възстание, взематъ решение да пристъпятъ къмъ действия, страхувайки се да не би случайно бѫде откритъ канала поради поправката на канализацията на улицата. Същевременно Орцето предупреждава тия отъ другаритѣ си, които не искатъ да умратъ, веднага да напуснатъ Солунъ. Обаче, всички „Гемиджии“, прибиваващи тогава въ града, оставатъ и взиматъ активно участие.

На Павелъ Шатевъ се възложило да постави взривъ въ пристигащия французки пароходъ „Гва-

Изгледъ на гр. Солунъ съ известния затворъ Беясъ-Куле.

кове на велешанчето Миланъ Саздовъ, гарсонъ въ Ориентъ-Експресъ, който при всѣко пристигане въ Цариградъ предава сѫщите на унгарката Анна Шепецъ, която, отъ друга страна, препращала въ гр. Солунъ. Павелъ Шатевъ пъкъ прекарва динамита презъ границата, предавайки го на Тодоръ Александровъ, учителъ въ гр. Кочани и сѫщевременно ръководителъ на градския революционенъ комитетъ, отъ когото го приема гемиджията Тодоръ Органджиевъ и го пренася въ Велесъ, а отъ тамъ комисионара Атанасъ Малинкинъ въ шарлаганени текекии по желѣзницата го препраща въ Солунъ.

Още въ началото на 1903 година канала подъ Банкъ-Отоманъ е биль съвършенно готовъ, взривътъ поставенъ и можелъ да се възпламени само съ допирането на запалена цигара, но се очаквало пристигането на Мечето.

далквиширъ“, което да бѫде и условния знакъ за започването на действията въ града. Въ изпълнение на това решение П. Шатевъ на 15 априлъ, като редовенъ пѫтникъ подъ името „Георги Маносевъ“, сполучва да се качи на парохода, поставилъ взрива, запалва го и адски трѣсъкъ оглушава парохода, който изгоря. Пѫтниците съ спасителни лодки могли да се спасятъ и пристигнатъ на брѣга. До тоя моментъ турската властя не е подозирала, че „Гладалквиширъ“ е началото на редица още атентати, а е смѣтала, че пароходътъ се е подпалилъ отъ пукване на казанитѣ.

На 16. априлъ презъ нощта, останалитѣ съзаклятици, които по това време сѫ били въ града, почватъ да действуватъ. Сѫщата вечеръ Д. Мечевъ, Илия Трѣчковъ и Миланъ Арсовъ поставятъ взривъ на моста на ж. п. линия Солунъ—Дедеагачъ, но отъ

взрива се поврежда само локомотива на пристигналия влакъ.

На 17. априлъ Д. Мечевъ и Илия Тръчковъ отишли да запалятъ фабrikата за свѣтиленъ газъ, но били открити и прогонени съ стрелба. Тогава тѣ отиватъ въ своята квартира близо до хотелъ „Салоникъ“, затварятъ желѣзните врати, качватъ се на уличната тераса и почватъ да хвърлятъ бомби. Пристига войска подъ началството на Хюсни ефенди (Арабъ бинбashi) и се започва ожесточено сражение. Мечето и Тръчковъ се борятъ съ последни усилия, докато сѫ изхвърляли всичките си бомби, следъ което се самоубиватъ.

Презъ сѫщата ноќь, на 17. Априлъ Константинъ Кирковъ успѣва да прекъсне съ взривъ градския водопроводъ и инсталацията за свѣтиленъ газъ и, изведенъжъ, безъ никой да подозира, феерично освѣтления пристанищенъ градъ веднага потъва въ непроницаемъ мракъ.

Въ това време на постъ като часовий въ канала подъ Банкъ Отоманъ е билъ Орцето. Виждайки, че Кирковъ е разрушилъ инсталацията за свѣтиленъ газъ и че цѣлия градъ е потъналъ въ мракъ, той запалва фитила на взрива и излиза на улицата. Следъ малко взривътъ съ адска сила избухва и разрушава голѣма част отъ зданието на Банката, като сѫщевременно пожаръ обхваща отъ всички страни банковото здание. Стражата, стояща на постъ и охраняваща банката, отъ страшната експлозия се разбѣгва изъ съседните улици.

Орцето причаква Киркова на предварително уговореното място, качватъ се на файтонъ и всрѣдъ настѫпилата паника преминаватъ предъ театъръ „Еденъ“ и хотелъ „Египетъ“, хвърлятъ нѣколко бомби и съ мяка успѣватъ да се прибератъ всѣки въ своята квартира, кѫдето Орцето се приготвява да посрещне геройски своята смърть, а Кирковъ да се приготви на другия денъ да разруши пощата.

Още съ пристигането въ квартирата си Орцето почва да хвърля бомби срещу пристигналата тукъ войска. На полесражението пристига и полковникъ Хюсни ефенди, който, виждайки, че бомбитъ правятъ поражение всредъ войниците, дава заповѣдъ, щото следъ всѣка хвърлена бомба да лягатъ на земята. Немислѣки да се пази, Орце продължава да хвърля бомби, докато пада убитъ. Турските войници се нахвърлятъ, за да мушкатъ тѣлото му съ щиковетъ си, но Хюсни ефенди не ползволилъ това и, посочвайки безжизнения трупъ на смѣлия Орце, заявява на войниците: „Нека тоя герой ви служи за примѣръ, какъ трѣбва да се жертвувате и умирате за народните идеали.“

Въ момента когато Кирковъ разрушаваше газово осветление и Орцето запалваше взрива въ Банкъ Отоманъ, а публиката въ тѣмната ноќь бѣгаше въ грозна паника, Миланъ Арсовъ хвърля бомби въ лѣтната градина — театъръ „Алхамбра“, а Георги Богдановъ — въ кафе „Нйона“ при площада на кея. По сѫщото време Владимиръ Пинговъ предизвика пожаръ въ Бошнакъ-ханъ.

На 18. априлъ, рано сутринта, Константинъ Кирковъ, облеченъ изящно съ хубавъ фесъ на главата, излиза отъ квартирата си и отива да изпълни последния свой революционенъ и другарски дѣлъ. — Той пристига на улица „Сабри паша“ предъ телеграфната станция, за да постави вжтре въ помѣщението взривъ. Той се опиталъ да влѣзе вжтре

въ станцията, но часовоятъ поискалъ да го обискира. Виждайки, че не ще може да влѣзе въ станцията, Кирковъ бѣрзо се отдръпва и се опитва да възпламени една бомба, обаче, въ това време билъ про мушенъ отъ часовоя.

На 18. априлъ „гемиджията“ Цвѣтко се опиталъ да доближи файтона на валията Хасанъ Фехми паша и хвърля бомба, но усътенъ и подгоненъ отъ охраната на валията, виждайки, че ще биде заловенъ, той се приближава къмъ едно празно място, запалва фитила на бомбата и сѣда върху нея. Бомбата избухва и го разкърва. Тая смѣлостъ и саможертва на съзаклятиника Цвѣтко сковава на място и валията и охраната му.

До тѣзи страхотни дни „гемиджийтъ“ въ очите на мнозина отъ бѣлгаритъ въ Солунъ и даже предъ официалната турска явна и тайна полиция, сѫ минавали като „юрганъ чоджукларъ“ (галени багаташки момчетия), които далечъ отъ контролата на своите родители сѫ дошли да поживяватъ и погулятъ въ голѣмия пристанищенъ градъ, необезпокоявани отъ никого. Тая мълва самитъ „гемиджии“ драговояно сѫ я приели, за да прикриватъ своята революционна дейностъ. Едва къмъ края на страхотните атентати турската полиция разбра съ какви „юрганъ чоджукларъ“ е имала работа и какъ е била хитро уплетена въ тѣхната мрежа.

Презъ време на атентатите паднали убити: Орце п. Йордановъ, Константинъ Ив. Кирковъ, Димитъръ Мечевъ, Владимиръ Пинговъ, Илия Тръчковъ и Цвѣтко. Заловените пѣкъ Павелъ Шатевъ, Георги Богдановъ, Миланъ Арсовъ и Марко Ив. Бошнаковъ бѣха осъдени отъ извѣнредния воененъ сѫдъ на смърть, а следъ замъняване наказанието имъ на доживотенъ затворъ — изпратени на заточение въ Фезанъ — Африка. Първите двама — Шатевъ и Богдановъ следъ Хуриета въ 1908 година бѣха амнистирани и се завърнаха въ родните си градове, а въ Фезанъ отъ тежките условия на живота, сложиха своите кости въ пустинята Миланъ Арсовъ и Марко Ив. Бошнаковъ.

Като съучастници и спомагатели на атентаторите бѣха осъдени отъ военния сѫдъ: Гьошо п. Йордановъ (бащата на Орцето) на 3 години затворъ, Петъръ п. Йордановъ (чиочно на Орцето) на 3 години, Иванъ п. Йордановъ и Илия п. Йордановъ (братовчеди на Орцето) първия на 3, а втория на 10 години; Илия Малинкинъ на 3 години; свещ. Лазо Органджиевъ на 5 години, Йорданъ Зулфовъ на 3 години, Христо Зулфовъ — 5 години, всички родомъ отъ града Велесъ и още други отъ гр. Велесъ, Кумушъ и Солунъ.

Цѣли тридесетъ години ни дѣлятъ отъ безподобната саможертва на „Гемиджийтъ“ — предвестници на революционния тероризъмъ и Илинденската епопея, които съ своя стоицизъмъ доказаха предъ културния свѣтъ, че македонскиятъ народъ се бори за своята свобода и, ако тя не се даде миромъ, ще се вземе силомъ, чрезъ саможертва.

„Гемиджийтъ“, макаръ и да не оставиха своите ликове, тѣхните имена преизпълняватъ съ вѣзоргъ душата на народа — борецъ и подрастващъ поколения черпятъ вдѣхновения отъ тѣхната саможертва.

По случай 30-годишнината отъ Солунските атентати, спомняйки си това голѣмо събитие, поднасяме на читателите кратка характеристика на нѣколко души отъ участниците въ тия атентати, за да може поне отчасти да се схване тѣхния бунтовенъ духъ.

Йорданъ п. Йордановъ (Орцето)
(1881 — 1903).

Йорданъ п. Йордановъ е роденъ въ гр. Велесъ презъ 1881 гидина. Първоначалното си образование е получилъ въ родния си градъ, а гимназиалното — продължава въ Солунската гимназия.

На пръвъ погледъ съ своя високъ ръстъ и сухо мургаво лице Орцето изглеждаше кротъкъ и смиренъ младежъ. Въ същностъ, обаче, неговиятъ темпераментъ не му позволяваше да се задържи повече отъ 5-10 минути на едно място. Неговата неспокойна душа търсеше отдушникъ. Още отъ ученическата скамейка той се проявява като водачъ. Недоволенъ отъ държането на единъ учителъ въ гимназията, той увлича всички ученици къмъ бунтъ. Нъкои отъ тяхъ, сплашени отъ директора, веднага прекланятъ глава, а други — по-късно. Възмутенъ отъ държането на своите съученици, незавършилъ още VI класъ, Орцето се прощава съ гимназията и се впуска въ бурния революционенъ животъ съ цѣлия свой личенъ духъ и нескончаема енергия.

Природно скрить въ себе си и крайно недовърчивъ, съ своята проницателностъ той подбира другаригъ си, проучва ги обстойно и ги подготвя за конспиратори. Любящъ силнитъ духомъ, той питае органическа умраза къмъ несериознитъ и податливитъ. На случайно издигналитъ се и смѣтащи себе си за народни водачи той гледа съ смѣхъ и ирония. Въ всички спорове той поддържа винаги практическата страна — реалното въ живота. Само съ единъ два разговори Орцето опознаваше сериознитъ хора. Като вещъ познавач на революционните движения въ свѣта, особено на французската революция, той съ ярки примѣри подкрепя своите доводи по актюелни въпроси съ ясна, кратка и убедителна речь. Като конспираторъ той умѣло се съобразява съ мястото и наличнитъ условия. По изражението на неговото лице се четеше вѣра къмъ дѣлото и непокоренъ духъ на убеденъ революционеръ. Въ всички спорове Орцето умѣеше да се налага съ своя високъ духъ. Той живѣ и умре, безъ да се подчини на каквато и да била дисциплина, защото бѣше краенъ индивидуалистъ.

Той посрещаше нерадоститъ и пречкитъ въ живота безропотно и, щомъ ги преодолѣеше, на лицето му се отпечатваше усмивка, тъй дълго очаквана отъ „Гемиджийтъ“. Отъ умраза къмъ щестлавието той не е искалъ да се фотографира и остави свой портретъ, смѣтайки, че истинскиятъ революционеръ не трѣба да търси прослава следъ смъртта си.

Двамата задушевни и нераздѣлни другари Орце п. Йордановъ и Константинъ Ив. Кирковъ сѫ основателитъ на революционния кржжокъ „Гемиджийтъ“. Рускитъ революционери сѫ първите тѣхни вдѣхновители и учители, а задграничната руска литература, излизаша въ Швейцария, се четѣ съ ентузиазъмъ и обстойно обсѫжда и разяснява отъ кржжока. Тя имъ опредѣля тактиката и методитъ за борба противъ турската тирания въ Македония, която представляваше най-главния обектъ въ борбата. Тѣ не се интересуваха отъ дребнитъ за тѣхъ сражения съ турскитъ войски, а се стремѣха да направятъ голѣми революционни акции, отъ което да се почувствува и въ самия султански дворецъ стихийната мощь на Македонското освободително движение.

Поради липса на срѣдства, макаръ че и двата канали въ Цариградъ и Солунъ да бѣха почти окончателно готови, бѣха изоставени. За да започнатъ своята дѣйностъ, трѣбваше да се намѣрятъ срѣдства за работа и взривни материали. Презъ 1901 година Орцето п. Йордановъ заминава за Швейцария, кѫдето се среща съ емигранти руски революционери. Тамъ той вече отъ постоянния контактъ съ тѣхъ напълно се оформява като индивидуалистъ-терористъ и съ въторогъ възприема теорията на безогледния и систематиченъ тероръ като средство, чрезъ което ще се постигнатъ що-годе

Стара къща въ гр. Крушово, представляваща интерасенъ архитектуренъ стилъ.

правдини на поробения народъ. Презъ време на прибиваването си въ Парижъ Орцето се среща съ Борисъ Сарафовъ, който отъ своя страна напълно възприема неговата теза и финансира кржжока.

Въ началото на 1902 година Орцето напушта Швейцария и пристига въ София. Съ голѣми усилия той сполучва да привлече въ кржжока само-отвержения и безукоризнено преданныя на революцията Димитъръ Мечевъ по това време работникъ въ мината Перникъ. Въ София той възлага на Димитъръ Мечевъ и Павелъ Шатевъ тежката задача по пренасянето на взривнитъ материали въ Солунъ, следъ което заминава въ македонската столица и пристигва къмъ осъществяването на Солунскитъ акции.

Орцето си остана фанатикъ въ свойтъ убеждения. Благодарение на своята силна воля и проницателенъ умъ, вместо да бѫде разколебанъ отъ ежедневнитъ препятствия, той преодолява всички

препятствия, работейки безъ спиръ и умора и за пазвайки въ пълна тайна ударътъ, който тръбваше да се нанесе надъ поробителя. За илюстрация може да се изтъкне следния фактъ: Борисъ Сарафовъ въ изпълнение на своето обещание изпраща хилядо килограма динамитъ поставенъ въ 12 бурета като химикали, чрезъ свои приятели въ Марсилия за Деде-Агачъ, споредъ както сѫ уговорили съ Орце п. Йордановъ. Пратката се адресирала до Деде-Агачъ, защото въ Солунската митница контролътъ билъ много щателенъ. Пратката пристигнала благополучно и Орцето ангажирва единъ търговецъ гръкъ срещу 100 лири възнаграждение да

параходната агенция „Фресине“ отъ Марсилия съобщава, какво 12 бурета химическо производство сѫ били експедирани отъ Марсилия и на 14.II.1903 година стоката е била изтеглена отъ митницата въ Деде-Агачъ. Отъ тая игра на Гарванова Орцето се възмущава и заявява на другаритъ си: „Ако Иванъ Гарвановъ не бѣше членъ на Ц. К. на Организацията, то не бихъ пожалилъ неговия животъ за нищо, защото той разби нашите надежди за една дейност отъ голѣмъ мащабъ, но нѣма да посѣгнемъ на него, за да не би да напакостимъ на Организацията“. Отъ тоя моментъ Орцето прекъсва всѣкакви сношения съ Гарванова.

Сборната чета на Стойо войвода, която нападна и опожари с. Доспат през 1895 год. Снимката е снета въ Рила планина край Илиена река, недалече отъ Рилския манастиръ. (Въ нея участвуvalъ и Георги Ивановъ отъ Котель, известенъ по подъ името Марко Лерински).

освободи „стоката“ отъ Дедеагашката митница и да му я донесе въ Солунъ, като му далъ разносъкитъ по митото и 50 лири отъ възнаграждението, а останалитъ 50 лири да му предаде при получаването на „стоката“. По една случайност Иванъ Гарвановъ влиза въ разбирателство съ гърка и го убедилъ, че тая стока е лично за него и да я предаде на посоченото отъ него лице, следъ като я освободи и си получи останалото възнаграждение отъ 50 лири. Гъркътъ се съгласилъ и предадъ стоката на посоченото отъ Гарванова лице. Орцето чака нѣколко дни и не получава никакви сведения отъ гърка. Той веднага заминава за Деде-Агачъ, но никаква следа отъ гърка, който, следъ като предадъ стоката на Гарванова, заминалъ за Атина. За да узнае истината, Орцето писмено запитва Борисъ Сарафовъ, който нареджа да се провѣри, и

Макаръ и убеденъ индивидуалистъ-терористъ, той влагаше въ методите и тактиката на анархизма своите лични и непосрѣдствени разбирания. Понеже турската власт съ своите многобройни пълчища бѣше неуязвима, той насочи борбата срещу европейските капитали, които поддържаха тиранията на султанъ Абдулъ Хамида.

Орцето имаше голѣми заложби на идеенъ водачъ и може да се даде една правилна преченка на неговия революционенъ гений. Той живѣ и се бори за народа, безъ нито за моментъ да помисли за своето лично сѫществуване.

Следъ изгарянето на французкия параходъ „Гвадалквивиръ“ отъ П. Шатевъ, следъ разрушаването инсталацията на въздушния свѣтиленъ газъ отъ Кирковъ, Орце п. Йордановъ запалва фитила на взрива подъ Банкъ Отоманъ, разрушава я, като

следът това на уреченото място пресреща Киркова, качватъ се на файтонъ, преминава предъ театъръ „Еденъ“ и хотелъ „Египетъ“, хвърляйки нѣколко бомби, отива въ своята квартира, кѫдето посреща геройски своята смърть.

Така живѣ и умрѣ Орцето съ свойтъ разбирания, давайки своя животъ за свободата на Македония, безъ даже да остави своя ликъ за споменъ, защото той бѣше далечъ отъ мисълта за слава и почести.

Силуетът на непоколебимия Орце витае около Банкъ Отomanъ и, бродейки македонската столица, нагазва синтъ води на Егея, за да не гледа новото робство на свойтъ поробени братя.

Константинъ Ив. Кирковъ

(1881—1903)

Константинъ Ив. Кирковъ е роденъ презъ 1882 година въ гр. Велесъ. Първоначалното си образование получава въ родния си градъ, а гимназиалното — въ Солунската българска гимназия. Младежъ съ естествена красота и физически добре развитъ: срѣденъ ръстъ, чисто бѣло лице, черни очи и коси.

Като ученикъ той е крайно внимателенъ и учтивъ къмъ всички, особено къмъ свойтъ съученици. Съ своя беззаветъ идеализъмъ, скромност и благодушие, той е най-любимият другаръ въ кръжока. Обичащъ силните духомъ и презиращъ малодушните, той е смяталъ отчаянието за порокъ. По време на спорове въ групата неговите отмѣрени горещи слова се забивали като гвоздеи по челата на „гемеджиите“. Той питалъ органическа омраза къмъ суетните хора. Къмъ свойтъ другари винаги се е обръщалъ съ усмивка на уста. Въ кръжока не е търпѣлъ полуумѣрки и винаги съ хуморъ е подлагалъ на критика своите другари, налагайки своите лични разбириения по дадени въпроси.

Подъ неговия женственъ образъ се е криела една страшна по замисъл идея — тая на беспощадното разрушение. Решителенъ и смѣръ въ всички прояви на групата на смъртта е гледалъ като на нѣщо обикновенно, стига само да се извѣрши подвигъ и да умрѣ. Като човѣкъ и съзаклятникъ Константинъ Ив. Кирковъ представлява отъ себе си образецъ на подражание. Той е билъ начетенъ младежъ и, познаващъ основно всички социал-

революционни движения, всрѣдъ кръжока се е налагалъ съ своята компетентност като теоретикъ наравно съ Орцето. Благодарение на своята сила памет Кирковъ е правилъ предъ кръжока устенъ анализъ на цѣли епизоди изъ французската революция, отъ кѫдето е черпилъ свойтъ вдъхновения.

Като индивидуалистъ той не подлежалъ на дисциплина и не е търпѣлъ никакви авторитети.

Шабътъ на сборната чета, която нападна и опожари с. Доспатъ презъ 1895 год.: 1. Стою войвода отъ Скрижево, 2. Димитъръ Думбалаковъ, 3. Капитанъ Димитровъ, 4. Тодоръ Паласката отъ с. Старчица, взър участие въ Кресненското възстание презъ 1878 г.

Споредъ неговите лични съвращания, революционеръ можелъ да бѫде гози, който се откаже за винаги отъ всички земни блага и възприеме революцията като професия.

И той, по подобие на Орцето, не иска да се фотографира. На горещиятъ молби на домашните си да имъ изпрати поне единъ портретъ въ кѫщи, той отказва да стори това.

Двамата задушевни и нераздѣлни другари

Константинъ Кировъ и Орце п. Йордановъ съ основателитѣ на революционния кръжокъ „Гемиджиитѣ“. Тѣхните първи вдъхновители и учители съ рускитѣ революционери-емигранти, а задграничната имъ литература, излизаша въ Швейцария, се чете съ ентузиазъмъ и обстойно обсѫжда.

Въ началото на 1902 година, следъ безрезервната поддръжка и финансиране отъ страна на Борисъ Сарафова, „Гемиджиитѣ“ се раздвижватъ. Кирковъ чака съ нетърпение последния часъ, въ който ще се пристяги къмъ страхотнитѣ атенати. Намирайки се предъ прага на смъртта, въ последните беседи съ своите другари той настоятелно поддържа своята теза, щото всички до единъ следъ извършването на акциитѣ, ако не бѫдатъ избити отъ турскитѣ войски да се самоубиятъ, обаче, живъ човѣкъ отъ „гемиджиитѣ“ да не остане. Въ своя фанатизъмъ той е безподобенъ въ историята на македонското освободително движение въ този периодъ.

Следъ разрушаването на инсталацията за въздушенъ газъ отъ самия Кирковъ и следъ разрушаването на Банкъ Отоманъ отъ Орцето, възползвани отъ настъпилия мракъ и паника въ града, на предварително уговореното място Кирковъ и Орцето се срещатъ и качили се на единъ файтонъ, преминаватъ предъ театъръ „Еденъ“ и хотелъ „Египетъ“, хвърлятъ нѣколко бомби и внасятъ още повече смутъ всрѣдъ властьта, следъ което едва сполучватъ да си отидатъ по квартиритѣ си.

На 18. априлъ, рано сутринта Константинъ Кирковъ, облеченъ изящно, излиза отъ квартирата си и отива да изпълни последния свой революционенъ и другарски дългъ. Той пристига на ул. „Сабри паша“ предъ Централната Поща, за да постави въчте въ помъщението взривъ. Опитва се да влѣзе въ станцията, но часовоя поискава да го обискира. Виждайки, че не ще може да влезе въ станцията, Кирковъ бързо се отдръпва и се готови да възпламени една бомба, обаче, въ това време билъ промушенъ отъ часовоя.

Константинъ Кирковъ умрѣ, но даде живъ примѣръ какъ умира идеалиста-революционеръ, като съ своята смърть той окончателно изпълни своя зовъ: „Винаги дѣлата стоятъ по-високо отъ думитѣ“.

Димитъръ Мечевъ (Мечето) (1870—1903)

Димитъръ Мечевъ е роденъ въ гр. Велесъ презъ 1870 год. Първоначалното си образование е получилъ въ родния си градъ и, оставайки сирацъ, той за винаги се прощава съ учището. Той имаше високъ рѣстъ, изпито лице, малки очи, черна къдръва тукъ-тамъ прошарена коса. Неговото особено чело показваше, че той е човѣкъ съ здравъ умъ и съ високъ моралъ. Детинството и юнашеството си е изживѣлъ въ крайна мизерия, която бѣше оставила за винаги своя отпечатъкъ по лицето му. Вследствие изживѣната мизерия, неговиятъ инстинктъ го караше да бѫде крайно пестеливъ. Макаръ и неврѣстенъ младежъ още при основаването на В. М. О. Р. О., той става нейнъ членъ и назначенъ за терористъ. Поради изпълнението на една смъртна присъда той напушта родния си градъ и става четникъ. Д. Мечевъ бѣше извѣнредно мълчаливъ, краенъ пессимистъ и отбѣгваше да влизатъ въ разговори. Къмъ интелигенцията той дълго

време питаеше недовѣрие, сметайки, че интелигента не е способенъ къмъ саможертва. Той изслушваше всекиго съ особено внимание, запечатващо въ ума си всички разговоръ и следъ това насаме правѣше своето заключение: дали да му вѣрва или не.

За да не бѫде товаръ на когото и да било, следъ всѣко завръщане отъ Македония на почивка той постъпваше като работникъ било въ мината Перникъ, било другаде, за да искара съ трудъ насѫщния си хлѣбъ.

Въ началото на 1902 година, завръщайки се отъ Швейцария, Орце п. Йордановъ сполучва да привлече отново въ кръжока Димитъръ Мечевъ, въ когото е ималъ слѣпа вѣра, познавайки го като положителенъ и смѣлъ конспираторъ.

На първо време Орцето изпраща Мечевъ въ Одринъ, кѫдето да подготви каналъ за разрушаване на Австро-Унгарската поща, обаче, поради независящи отъ кръжока причини, тая акция се изоставя и Мечевъ се прибира въ София и, като представител, изпълнява своята мисия, особено по препращането на взривни и др. материали въ Солунъ.

Крайно недовѣрчивъ и резервиранъ той работи предпазливо и не възлага никому работа безъ обстойно проучване, поради което „Гемиджиитѣ“ го иронизира съ думитѣ: „Диме не ст҃пва на чурукъ дѣска“.

Той ревниво пази касата на кръжока и постоянно влиза въ конфликтъ съ нѣкои отъ другаритѣ си, когато искатъ добре да се нахранятъ, защото той се задоволяваше само съ 5 стотинки хлѣбъ и 5 стотинки кисело млѣко. Той не можеше да си прости разкоша, ако похарчи за храна повече отъ два гроша, защото съзнаваше, че тѣзи пари сѫ народни и че тѣ трѣбва да се пестятъ, а не да се прѣскѣтъ безъ смѣтка.

Въ началото на м. мартъ 1903 година, понеже канала подъ Банкъ Отоманъ е биль вече готовъ, взривътъ поставенъ и можелъ да се възпламени само съ допирането на горяща цигара, Мечето пристига въ Солунъ, за да вземе участие въ акциитѣ.

На 16 априлъ презъ нощта Мечевъ, пруженъ отъ Илия Трѣчковъ и Миланъ Арсовъ, поставяятъ взривъ на моста върху ж. п. линия Солунъ-Дедеагачъ, но отъ взрива се поврежда само единъ локомотивъ.

На 17 априлъ Мечето и Трѣчковъ отишатъ да запалятъ инсталацията за свѣтиленъ газъ, но били открити и прогонени съ стрелба. Тогава тѣ отиватъ въ своята квартира, находяща се близо до хотелъ „Салоникъ“, затварятъ желѣзната врата и отъ терасата започватъ да хвърлятъ бомби. Пристига полковникъ Хюсни-ефенди — Арабъ-бинбashi съ войска и се започва жестоко сражение. Следъ изхвърлянето на всички бомби Мечето и Трѣчковъ се самоубиватъ.

Димитъръ Мечевъ бѣше дете на народа; той живѣ съ неговите мжки и неволи, изпита всички горчивини на живота, но запази до последния моментъ своя гордъ духъ, знайки, че попрището на революционера е придружено съ тежки страдания и че спокойствие за революционера ще настѫпи само следъ смъртта.

Владимиръ Пинговъ (1883—1903)

Владимиръ Пинговъ е роденъ презъ 1883 година въ гр. Велесъ. Той е съ. нисъкъ рѣстъ, здрава структура и жизнерадостенъ темпераментъ

Възпитаникъ е на българската гимназия въ Солунъ. Веселякъ до голѣма степенъ. Въ свободното си време винаги е билъ готовъ съ своя искренъ предразполагащъ хуморъ да зарази другаритѣ си, маркаръ и въ най-трудните и опасни минути. При изпълнение на възложената му работа той е билъ извѣнредно спокоенъ и предпазливъ. И като ученикъ и като конспираторъ Пинговъ прекарва повече отъ времето си уединено, занимавайки се съ реализирането на възложените му задачи отъ кржжока.

Пинговъ има голѣмъ дѣлъ въ Солунското съзаклятие. Нему лично до голѣма степенъ се дѣлжи сполучливото завършване на подземния каналъ. Презъ 1900 година той наема единъ дюкянъ непосрѣдствено до зданието на Банкъ-Отоманъ и отваря бръснарница, безъ нѣкога да е ималъ понятие отъ бръснарския занаятъ. Той е стопанинъ на бръснарницата, а Илия Трѣчковъ му става чиракъ. Понеже освенъ близки хора за клиенти почнали да прииждатъ и непознати хора за да не се компрометира акцията, Слави Мерджановъ, по препоръката на Арменския революционенъ комитетъ изпраща отъ Цариградъ въ Солунъ армеинчето Кристи, който, за да не буди съмнение, подъ грѣцкото име К. Аристиди става съдружникъ на Пинговъ и бръснарницата взема другъ обликъ. Въ единия жгъль на магазина задъ едно перде се е намиралъ входа за мазето, кѫдето Орце п. Йорданочъ, Павелъ Шатсъвъ, Вл. Ринговъ и Д. Кошановъ (отъ Горна-Джумая), който се присъеднияватъ къмъ кржжока презъ м. юлий 1900 година,

започватъ да копаятъ канала подъ Банкъ-Отоманъ, безъ да го завършатъ.

Презъ лѣтото на 1902 година, когато Орце се завръща отъ Швейцария и пристига въ Солунъ, той наема другъ магазинъ (защото първия е билъ вече заест отъ други лица), въ който Марко Ив. Бошнаковъ, родомъ гр. Охридъ продава бакалски стоки. Отъ този бакалски магазинъ отново се започва прокопаването на каналъ, въ който Пинговъ взема голѣмо участие и който каналъ най-после послужи за разрушаването на Банкъ-Отоманъ.

Презъ тригодишния периодъ по подготовката на атентатъ на Пингова се възлагатъ много опасни задачи, които безуспорно ги изпълнява, безъ да загуби своята жизнерадост. Той, като фаталистъ, е смѣталъ, че което му е предопределено отъ сѫдбата, не може да се избѣгне и ни най-малко не е мислилъ за запазване на своя животъ.

На 17. априлъ, следъ разрушаването на Банкъ-Отоманъ, Пинговъ запалва съседното здание „Бошнакъ-Ханъ“ и се отправя къмъ квартирата на Мечето и Трѣчковъ, които сѫ водили сражение съ войската и, опитвайки се да мине входната врата на „Топхането“, часовоятъ го спира, за да го обискара. Той се противи и, до като да застреля часовоя, последния застреля Пинговъ.

Така завърши своя жизненъ путь Владимиръ Пинговъ, който и въ най-критическите минути съ своята жизнерадостна натура е внасялъ въ едри струи радостъ всрѣдъ живота на „Гемиджийтъ“.

Стефанъ Аврамовъ

Спомени отъ 1895 години

Презъ 1895 г. въ Отоманската империя имаше доста голѣми вълнения, особено въ Мала-Азия — въ Армения, дето последваха голѣми гонения и страшни преследвания на арменци. Това даде отзукъ и въ Македония. Тукъ вече В. М. О. Р. О. действуваше усилено. Духътъ на роба отъ денъ на денъ се подигаше.

Македонската емиграция въ България не остана глуха къмъ това, което ставаше въ Турция. Тя искаше съ едно засилено движение на емиграцията да подигне македонския въпросъ наредъ съ арменския, та да иска отъ великиятъ европейски държави да се заинтересуватъ отъ сѫдбата на поробените българи и да настои за въвеждането на реформи въ Македония.

На чело на това движение на емиграцията въ България застана Трайко Китанчевъ, бележитъ общественикъ, писател и родолюбецъ. Той бѣ родомъ отъ с. Подмочени (Ресенско) презъ 1857 г. Учили се въ Цариградъ въ Фенерското училище, следвали и завършили Киевската семинария презъ 1879 г., а следъ това постъпилъ въ правния факултетъ при Московския университетъ, безъ да го завърши поради болестъ. Следната 1880-81 г. той става учител въ Петропавловската саминария, а на другата година той отива учител въ Солунската гимназия, дѣто застава на чело на много културни начинания и е любимъ учител на българите въ Солунъ. Завръща се отново въ България, става инспекторъ и презъ 1890 г. народенъ представител, когато се отличи като добъръ и уменъ общественикъ и ораторъ. Поради либералните си политически убеждения и безпощадните критически отношения къмъ безаконията, той е билъ хвърленъ въ Хасковския затворъ, дѣто лежа цѣли три го-

дини. Едва мън презъ 1894 г. е освободенъ и отново избранъ за народенъ представител. Какъвто и постъ да заемаше, Трайко Китанчевъ винаги се интересуваше отъ сѫдбата на своята родина Македония.

Презъ 1895 год. за първи пътъ се сривка конгресъ въ София на емиграцията въ България и той бѣ избранъ за председател и водачъ на комитета. Така застанаъ вече на чело на емиграцията, обедини всички около себе си, влезе въ връзка съ младото офицерство и предприе решителна акция срещу турската тирания.

Трайко Китанчевъ върваше, че съ засилена революционна четническа дѣйност въ Македония срещу вѣковната турска тирания ще повдигне македонския въпросъ на зелената маса и ще се дадатъ правдии на измъженото население. За тая цѣлъ той влезе въ връзка съ млади офицери и млади хайдути, организира се голѣми чети, които навлезоха въ вѫтрешността.

Презъ м. юни и юлий Борисъ Сарафовъ, младъ и енергиченъ офицеръ родомъ отъ с. Либяхово (Неврокопско), заедно съ поручиците Начевъ, Мутафовъ организира голѣма чета и презъ Разлогъ се отзоваха въ легендарния и дивенъ Пиринъ. Следъ иѣколкодневно скитане изъ Пирина бодри и смѣли, една сутринъ тѣ заградиха гр. Мелникъ, влезоха вътре въ града, превзеха съ пристъпъ оклийското управление, взеха властъта и всѣхъ страхъ и трепетъ у гърци и турци. Следъ упоритъ бой съ надошли тѣ башибозуци и воиници четитѣ отстѫпиха въ дебрите на Пиринъ, но духътъ на роба се подигна и дълго време този смѣлъ подвигъ на четата бурно се коментираше отъ населението. Всички въ душата си казваша: „Турция ще падне“.

Друга голъма чета бѣ организирана подъ ржководството на стария хайдутинъ Стойо войвода, родомъ отъ с. Скрижево (Драмско). Стойо войвода бѣ известенъ на македонския робъ твърде много съ своите подвизи още като хайдутинъ по дивия Пиринъ. Въ 1878 г. Стой взе участие и въ Кресненското въстание като народенъ деецъ, труженикъ и борецъ за свободата на роба. Поканенъ отъ Трайко Китанчевъ, той съ готовност грабна старата си пушка бойлия, сабя френгия и съ отборъ юнаци четници, водени отъ офицери и др. опитни подвойводи, и презъ Рила и Родопите замина за Неврокопско и Драмско, дято името на стария хайдутинъ бѣ известно и въ последната колиба и дѣто пѣснитѣ за

Банско съ своите двадесетъ момчета, повечето отъ Разлошко.

Следъ нѣколко дневни упорити сражения на четигъ въ разни мѣста изъ склоновете на Западните родопи съ аскера и башибозука борцитѣ се завърнаха въ България къмъ края на лѣтото и сложиха оржието. Ефектътъ отъ решителните нападения на четите бѣ голъмъ въ европейскиятѣ дипломатически кръгове. Ударътъ за турцитѣ бѣ страшенъ и съкрушителенъ. Македонскиятѣ въпросъ бѣ повдигнатъ, но българското правителство нищо не предприе за облекчение тежкото положение на роба, но използва движението за странични цѣли. Това бѣ голъмъ ударъ за водителя на македон-

Четата на В. Чакъровъ презъ 1895 година

Ето имената на участниците: 1. Ф. Чекъровъ, войвода отъ Банско 2. В. Зарковъ Пицинъ, четникъ отъ Банско 3. Ив. Тушевъ отъ Самоковъ 4. Ив. Коцевъ Цигоринъ отъ Банско 5. Ив. Лазаровъ Пицинъ отъ Банско 6. Лазарь Николовъ Кадевъ отъ Банско 7. Т. Георгиевъ Тодевъ отъ Банско 8. Милошъ А. Веляновъ отъ Банско 9. Миле Ив. х. Поповъ отъ Банско 10. Дим. Г. х. Георгиевъ отъ Банско 11. Миле Ив. Бечковъ отъ Банско 12. Тод. Д. Рандевъ отъ Банско 13. Ив. Мавродиевъ отъ Банско 14. Дим. Петровъ Х. Тодоровъ отъ Банско 15. Пане Георгиевъ отъ Щипъ 16. Коце Р. Везювъ отъ Банско 17. М. Николовъ Везювъ отъ Банско 18. Д. х. Поповъ отъ Добринища 19. И. Ганчевъ отъ Банско 20. Сирипчизовъ отъ Банско.

подвизите му се носеха по рѣтки и долини. Той бѣ главенъ войвода на голъмата чета, която бѣ раздѣлена на по-малки части, които се ржководѣха отъ подвойводи. Всички чети се движеха по направление презъ Родопите за Неврокопско. При с. Доспатъ четите бѣха постречнати отъ много-бройни башибозуци и аскери. Започнала се неравенъ бой. Цѣли два дни боеветѣ продължаваха около Доспатъ, което бѣ изгорѣло, опожарено. Въ това голъмо сражение взема участие и Разлошката чета, водена отъ подвойводата Филипъ Чакъровъ отъ

ската емиграция Трайко Китанчевъ, който съ пъленъ идеализъмъ и себеотрицание бѣ се хвърлилъ въ бора срещу вѣковния тиранинъ. Разочарованъ отъ апатията на българското правителство и отъ неблагоприятните резултати отъ акцията му, той се разболява повече и презъ м. августъ 1895 г. почина съ голъма тѣга въ душата си. Така трагично загина този бележитъ мѫжъ на Македония. Но дѣлото, подето отъ него, не угасна. То продължава и ще следва тоя път до изгрѣва на свободата въ родната ни страна. — Македония.

Лазарь Томовъ

Единъ срещу тридесетъ

(Изъ спомените ми за войводата Дзоле Стойчевъ)

На Илинденъ, 1903 год. срещу разновидната но модерно въоръжената многобройна турска армия насочихме нашите нѣколко десетки манлихери и нѣколко хиляди пушки дѣлги и кжси „догра“, царски бердани, кримки и тетовски мартини, повечето отъ

които се оказаха негодни. И ако възстанците зарегистрираха многобройни сражения и ги изнесоха съ чувствителенъ успѣхъ въ своя полза, това се дължи по-скоро на тѣхния борчески високъ духъ и саможертва, на тѣхния величавъ устремъ

за свобода, за борба до край. Нашитъ възстаници се сражаваха не само съ пълното съзнание за спасение на отечеството, а — и съ единъ фанатизъмъ, на какъвто биха завидѣли много народи.

Изпиталъ неудобствата и неотговарящето на нуждата на новото време старо оржие, следъ възстанието всѣки четникъ и милиционеръ всѣки голѣмъ и малъкъ работникъ на организацията искаше да си набави само модерно оржие независимо отъ високата му цена.

Подъ натиска на това всеобщо желание, Леринскиятъ войводи Дзоле и Тане, придружени отъ четника Геле Алушевъ, презъ януари 1907 год., облечени въ скъпли арнаутски дрехи и снабдени съ достатъчно пари, яхнаха силнитъ си коне и денски, като винаги, тръгнаха отъ с. Баница, леринско, за да идатъ въ воденско при Луката, за да го молятъ, като поръчва манлихерови пушки за своя районъ, да поръча и за леринско.

На другия денъ нашата тройка, която бъше обиколила Крушорадитъ и Попадия, за да срещне и посъветва укриващия се самозванъ войвода Илия отъ с. Попадия да престане да играе детска роля, а щомъ иска да работи да прекара единъ стажъ, при когото войвода пожелае, та, като се по-овещи да запази престижа на четнишкия институтъ и личното свое достойнство, се спрѣла на почивка и на закуска въ помѣщенията на мандрата въ планината Чеганъ. Времето е било много студено. Цѣлата планина бѣлѣла отъ снѣгъ. Дърветата били посипани съ скрежъ. Отъ покривите, особено край кумините и баджите, стърчеха дълги ледени висулки. Сведенията на воловарите и козарите гласили, че отъ Димитровденъ чуждъ човѣшки кракъ не е стѫпвалъ въ землището и не само вѣлцитъ, но и турцитъ нападатъ плѣвнитъ и кошаритъ съ добитъка. Се пакъ, въпреки увѣреннята, Геле наредилъ да има постъ на едно важно бѣрдо. По-старите, за да могатъ да бѫдатъ край милите и скъпли гости, наредили да стои на постъ на опредѣленото място едно козарче. То, горкото, като дете, залисано въ грижита да събере повечко съчки и да си запали огнь за огрѣвъ, не забелѣзало каква опасностъ се задала. Не чуло дори лая на кучетата.

За щастие, по туй време Тане излѣзълъ вънъ и забелѣзълъ, че идватъ около 30 души въоружени турци. Набързо се прибрали и съобщиълъ за грозещата

ги опасностъ. Всички пребледнѣли и се вцепенили отъ страхъ. Тане и Геле грабнали нунките и взели да търсятъ удобна пустя. И прислугата на мандрата взела да стѣга своите кремъкли и евзалии пушки и пищови. Дзоле, обаче, се надсмѣль на всички и строго имъ заповѣдалъ да кротуватъ.

— На тия „амуджовци“ неприятно имъ влияе свиренето на куршума и ги озвѣрява. Оставете ги

Дзоле Стойчевъ — Лерински войвода.

на мене; азъ що ги върна обратно и безъ пушка да пукне, — казалъ Дзоле и следъ туй окачилъ сребърните къострици върху сърменошития си джамаданъ, сложилъ на криво червеното си фесче, като разтрѣсилъ синия си и дълъгъ коприненъ пискюль върху лѣвото си рамо, намѣтналъ топлия си — отъ вѣлчи кожи — ямурлукъ, попрегледалъ и подтегналъ патронташитъ си, грабналъ пушката и излѣзълъ вънъ да посрещне турската орда.

Познавайки храктера му, никой, разбира се, не посмѣялъ да наруши заповѣдите му, но при

мисълта, че излиза самъ на открито срещу 30 добре въоружени противници всички сж трепнели от ужасъ и всѣки гледалъ какъ и отъ кѫде най-сполучливо би намалилъ броя на враговетѣ. И само се движели и щурѣли като омагьосани. Сѣкашъ въ тоя страшенъ, фаталенъ моментъ действуващъ нѣкаква хипноза: вѣтърътъ спрѣль да духа, кучетата като по заповѣдъ спрѣли да лаятъ, Човѣкъ, звѣръ и природа били спрѣли погледа си върху него, върху „арнаутина“, който опрѣль се на пушката си и съ изражение на недоволенъ и сърдитъ човѣкъ впива упоритъ погледъ къмъ приближаващите го турци.

Незнаеики, кой стои отсреща имъ последнитѣ почнали да позабавятъ хода си и да си шушукатъ. За да не имъ даде да се окопиратъ, Дозле имъ извикалъ тротнато на чистъ цариградски турски езикъ:

— Я, по-бѣрже елате при менъ да се запознаемъ, Господа!

И щомъ го приближили, извикалъ имъ: „Вий отъ кѫде сте, бре?

— Отъ Острово сме, бей ефендимъ, — отвѣрнали му съ ниски теманета турцитѣ.

— Какво тѣрсите тукъ?

— На ловъ сме дошли, бей ефендимъ!

— Ловци! Вие не сте отъ Острово...

— Отъ тамъ сме, бей ефендимъ. Валлай, билиятъ отъ тамъ сме...

— Щомъ сте отъ Острово, кажете ми, снощи мюдюрина какво нареждане даде за ловците?

— Не знаеме, бей ефендимъ.

— Не знаете, ха! Говеда! Мюдюринътъ нареди, щото никой ловецъ да не отива извѣнъ землището на своето село, а вие какво дирите тукъ и при това съ боеви пушки?

— Ама нала знаете, ефендимъ, времената сж лоши — разбойници... комити... Всичко се случва, затова носимъ и боево оржие...

— Всичко се случва, я! А ако се случеше тукъ да се сблѣскатъ съ комити, кой щѣше да бѫде отговоренъ, а? Нали собственика на тоя иматъ?

— Право, така е, бей ефендимъ...

— А кой е собственика на тукашното землище?

— Знаемъ.

— Азъ съмъ тоя бегъ!

— Да си живъ, бего! отвѣрнали вкупомъ съ низко темане.

— Хайде сега да се махнете отъ тукъ и още веднажъ да не сте посмѣли да дохождате въ моето землище, защото ако ви сваря пакъ, ще ви избия.

Стрѣснати отъ сербезълка на силния „чорбаджия и бегъ“ въоруженътъ „амуджовци“ поискали извинение и поели съ наведени глави обратно за Острово.

Следъ половинъ часъ сѫщите сж забелѣзали силния „бегъ“, придруженъ отъ други двама „бегове“ да препуска изъ шосето така силно, сѣкашъ бѣше решилъ вечеръта непременно да вечеря при валията въ Солунъ.

Н. К. Майски

Документи за историята на революционните борби въ Македония

Писма, извлѣчени отъ „КНИЖКАТА ЗА ДОНЕСЕНИЯ“ на войводите Мичманъ Тодоръ Саевъ и Подпоручикъ Константинъ Настевъ

(Съобщава д-ръ Младенъ Панчевъ)

Писмо 12.

I Джумайска въстаническа дружина.
Отъ Петричко.
До Св. Хивчо (?) въ с. Татаръ (?).
№ 11. 1903. 22. Мартъ.

Уважаеми Отче,

Едновременно съ настоящето изпращамъ 2 писма: едното за *И Стояновъ*, другото за *Саракиновъ* и двамата съ чети презъ Струма. Макаръ и да не се познаваме лично, но достатъчно е, че и двама служимъ на едно и сѫщото дѣло, следователно свързани сме духовно. За това вѣрвамъ, че ти водимъ отъ мисълта, че служишъ на такова вѣзвищено дѣло, като Македонското, и следъ известнитѣ събития, които се случиха отъ миналата есенъ насамъ, ти не си престаналъ да бѫдешъ пакъ единъ отъ добритѣ работници. Като те молимъ да направишъ разпореждане, щото поменатитѣ двѣ писма да се изпратятъ съ особенъ човѣкъ до с. *Лиляново*, отъ кѫдето ще бѫдатъ предадени по принадлежностъ. —

Длѣженъ съмъ да ти припомня, че борбата, която се започна миналата есенъ, не остана безъ добри резултати за народа ни. Всички приятели на Македонския родъ удобряватъ пѫтя, по който сме тръгнали и ни съветватъ да следваме започнатото, което ще ни изведе на добъръ край. — За това и Вие сте длѣжни да помогате по съ каквото можете.

Съ братски поздравъ Т. Саевъ

Писмо 13.

Джумайска въстаническа Дружина.
Изъ Петричко.
За Иванъ Цончевъ.
Кѫдeto се намѣри.
№ 12. 1903. г. 26. Мартъ.

Мисля че не е безъ полза да Ви опиша мѣста, които до сега съмъ обходилъ съ дружината си. Това ще Ви е потрѣбно при изпращане на четитѣ по районитѣ. На 23. м. м. вечеръта преминахъ границата; на 24 имахъ сражение на В. Чавка въ Голакъ планина. Подиръ това ходихъ въ с. *Разловци*, *Митрашинци* (Малешевско), *Смилянци* (Радовишко), *Владимирово*, *Ново село*, *Ратово*, (Малешевско), *Барбарево*, *Ново село* (Струмишко), *Стилянъ*, *Бадигенъ*, *Чурилово*, *Баскалци*, *Мечково*, *Робово*, *Драгушъ*, *Игралища*, *Никодинъ*, *Колибите*, *Добра лѣка*, *Раздолъ*, *Рибница*, *Цапарево* (Петричко). За да заобиколя почти цѣло Петричко бидохъ заставенъ отъ факта, че четниците, които се движеха въ този районъ, се намиратъ въ голѣмъ безпорядъкъ. Въ *Игуменецъ* се срѣщнахъ съ Алекса *Николовъ*, *Поройски* и *Атанасъ Димитровъ*, *Градоборлията*, *Костадинъ П. Стояновъ*, *Ст. Бакаловъ* и въ *Добри лаки*, съ *Траянъ*. Четитѣ на всички тия войводи изключая Алекса, се намираха въ голѣмъ безпорядъкъ, направихъ разлиствания на момчетата, даже нѣкои и отъ мointѣ другари дадохъ само и само да се понареди нѣщо. Въ Петричко оставихъ двѣ чети: *К. Поповъ* и *Бакаловъ* (?). *Гра-*

ница между тъхъ е р. Лебница (Либница въ Картахая). Въ Малешевско сѫщо намѣрихъ работитѣ въ голѣмъ безпорядъкъ. Петъръ... е негоденъ за четникъ. Жалко е за доброто оржжие. Около него сѫ се наврѣти 20-на владимировци, които въ друго село не отиватъ, а се около тѣхното си село и вършатъ всевъзможни дребни обири. Обезоржихъ 2-ма отъ тѣхъ. Щѣхъ да направя съ повече души, но оставихъ, като дойде друга чета. Четата на И. Карабиберовъ се разпаднала сама по себе и бѣ изникнала нова чета подъ воеводството на Атанасъ Милевъ (или Миневъ?). Тази чета цѣла я прибрахъ, като въ последствие нѣкои обезоржихъ, а други разпратихъ по другите чети. Както виждашъ до сега имахъ да върша много неблагодарна работа. Побѣрзайте да се изпрати и другъ офицеръ съ чета по тия мѣста, но съ повечко дружина, които да носятъ повечко манлихерови патрони. Тукъ има манл. пушки.

Съ бр. поздравъ Т. Саевъ.

Писмо 14.

I Джумайска Възстаническа Дружина отъ Малешевци
за Иванъ Цончевъ кѫдeto се намѣри.
№ 13. 1903. г. 30. Мартъ.

Известявамъ Ви, че на 27. число като денувахме въ околностите на с. Цапарево, додоха при насъ 4 души колибари и ни казаха, че 20 души аскеръ отишъ въ с. Раздоль. Господинъ Саевъ даде разпореждане да се пригответъ за тръгване, да ударимъ аскера отъ засада. Следъ малко сѫщихъ селени (?) казаха, че аскера се върнали и биль около насъ. Доде да излѣземъ на върха, откриха срещу насъ и огньъ отъ три страни. Първите пушки раниха Саева тежко въ корема, убиха Станчо Бакаловъ отъ с. Мечково, Божинъ отъ с. Цапарево и двамата отъ Костадинъ Поповата чета. Отъ Трояновата чета единъ леко раненъ. Спасяването на Саева отъ турски рѣце забави заемането на позиция. Следъ като пренесохме ранения на конь, заехме позиция. Презъ време на сражението разбѣгаха се мѣстните чети и повлѣкоха част отъ нашата чета. Като останахъ съ малко хора и азъ отстъпихъ, събрахме се въ с. Клепало и презъ ношта отстѫпихме за Ратовските колиби.

На 28. III. 1903. г. въ 3 часа следъ пладне следъ голъми мѫки се помина мичманъ Саевъ и го погребахме до сърнашката колиба. Моля известете роднините му, защото незнай адреса имъ и не мога да изпълня този християнски дѣлъ.

Четата, която се състои отъ разложени, още при покойния, желаше да иде въ Разлогъ, а сега стоещего ми тукъ съ тѣзи хора е почти невъзможно. Ако въ краенъ случай не мога да ги задържа, въ интереса на дѣлото ще бѫде да ги изпратя въ България, а азъ ще гледамъ да се срещна съ Силиянова въ Джумайско, дето ще чакамъ по-нататъшни разпореждания.

Съ братски поздравъ К. Настевъ.

Писмо 15.

I Джумайска Възстаническа дружина отъ Малешевско
за Иванъ Цончевъ
кѫдeto се намѣри
№ 14. 1903. г. 30. Мартъ.

Мисля, че ще бѫде добре, ако Ви известя какво е станало въ нашия край. На 1. III. Мале-

шевската чета на Анастасъ Милевъ (?) удари бегликчиитѣ въ околностите на Пехчево и уби отъ тѣхъ 4 души. Вследствие на убийството арестували 4-ма отъ Ратово, 3 — отъ Русиново, 2 — Добри лаки и отъ Рабница — 3, на които искали по 20 лири турски, за да ги пуснатъ. Следъ нашето сражение при Цапарево, аскера напълнилъ (?) селото Рибница и обезчестили 2 моми и 1 жена; въ с. Раздоль и Добри-лаки мѫжетѣ сѫ избѣгали, а женитѣ и момитѣ били подхвърлени на безчестие отъ аскера. Въ село Рашово сърбомански свещеникъ е повикалъ аскера въ селото, въпрѣки неже-

Христо Македонски въ срѣдата, Филипъ Чакъровъ — отъ Гълъво, Анго Николовъ Петрички — отъ дѣсно, участници въ четата на Стою войвода презъ 1895 г.

ланието на селянитѣ. Аскера е разквартируванъ по българските кѫщи и нощно време влѣзли презъ коминитѣ и обезчестили нѣколко моми и невѣсти. Всички заптии, които сѫ въ Малешевско сѫ сърби и непозволяватъ да излѣзатъ отъ... съ два или три сомуни хлѣбъ.

Въ Владимирово четата на Петре Ружевъ (?) е ударила бегликчиитѣ, отъ които сѫ паднали 6 души, а отъ четата двама (?) ранени.

Съ братски поздравъ К. Настевъ.

Писмо 16.

I Джумайска Възстаническа дружина на Ратовско до Станчо Бакаловъ, кѫдeto се намѣри
№ 15. 1903. 31 Мартъ.

Оти получениятѣ сведения излиза явно, че на 27 т. м. сме предадени отъ сѫщите хора, предъ които Трайнъ е чель Саевото писмо и тѣ сѫ пра-

тили двете момчета въ Раздоль. На полесражението пристигнала аскеръ отъ Пехчево, Берово, Ратово, Пагатъ, Цапарево и Гуреме, фактъ че имъ било известно единъ денъ по-рано, фактъ, че тези хора сѫ предатели народни и при пръвъ удобенъ случай възлагамъ Ви да се очистятъ, сѫщо и подобнитѣ отъ с. Цапарево. Бжди предпазливъ и деятеленъ.

Съ братски поздравъ К. Настевъ.

Филип Чакъровъ и Ташко Цвѣтковъ отъ Дебърско, като четници.

Писмо 17.

І Джумайска Възстаническа Дружина отъ Македония
до Анастасъ Милевъ Ратовско
№ 16. 1903. 31 Мартъ.

Отъ полученитѣ сведения, до като бѣхъ въ района ти, излиза, че най-много пречи и предава Попа Цикарски, Висилъ Цикарски, Мито Цикарски Папалеята (?) отъ Ратово, Василъ Шуманотъ отъ Владимирово, Гочо Шопо отъ Пехчево, Биляра отъ Берово и тѣмъ подобни, но следъ като се изучи и разпита добре, да се уничтожатъ.

Съ братски поздравъ К. Настевъ.

Иванъ Лазаровъ, служилъ Бѣлица, Тутраканско 30.

Тинко Илиевъ, служилъ Калаями, Пловдивско 21.

Иванъ Петровъ, неслужилъ, Дръновини, Костурско 25.

Манолъ Панайотовъ, неслужилъ, Дръновини, Костурско 44.

Христо Константиновъ, неслужилъ, Търсия, Леринско 33.

Коста Василевъ, неслужилъ, Горенци, Костурско 36.

Георги Чакъровъ, неслужилъ, Загоричани, Костурско, 24.

Живко Николовъ, неслужилъ, Чурилово, Костурско 22.

Георги Галвановъ, неслужилъ, Загоричани, Костурско 29.

Лазарь Трайковъ, служилъ, Чежовище, Костурско 32.

(Зачертнатъ въ оригинала).

Ангель Петровъ, служилъ, Зборско, Воденско 43.

Петъръ Никовъ, служилъ, Прекупани, Костурско 30.

Писмо 18.

Сѣрска чета отъ Пиринъ

до Ржководителя въ Б.

№ 26 1903 г. Септемврий 10.

5 часа полунощ.

Следъ като взехме преноса на Кукла Пиринска, имахме ожесточено сражение съ 3000 души аскеръ. Четата се разпръсна надвечеръ. Азъ едва можахъ да събера 14 души, между които азъ съ 3 души ранени, а останалитѣ сѫ болни и омаломощени отъ гладъ. Споредъ думите на селениетѣ Спиро (?) е убитъ и главата му отсѣчена; други убити неизвестно колко. Отъ турцитѣ паднаха: единъ бимбашия, 3 юзбашии и около 60 души убити. Като имате предъ видъ горното и туй, че освенъ хлѣба, който взехме тукъ, за преноса другъ хлѣбъ не сме взимали, моля ве изпълнете долната поръчка: изпратете 30 ока хлѣбъ, сирене, сланина или каквото и да е за ядене, 1 ока шикеръ, който ще си платя, една ока тютюнъ и двама души куриери. Повторно моля по-скоро поръчаното, че неможемъ се одържа (?) отъ гладъ.

Въ Пиринско не можахъ да науча нищо за голѣмитѣ чети, за това каквите сведения знайте, известете ми, че ми сѫ нужни. Мѣстото, кѫде се намираме, ще Ви съобщи приносящия. Ако се намира изпратете една ока ракия да се подкрепятъ момчетата.

Съ братски поздравъ Начал. на чета Настевъ

Писмо 19.

Серска чета.

Пиринско.

ржководителя въ Б.

№ 27 Септемврий 12.

4 часа полунощ.

Уважаеми господине,

Снощи чакахме до 4 часа на опредѣленото място, но никой не дойде и ние се оттеглихме горе на ятака. Раненитѣ сѫ отпаднали много, ранитѣ имъ гноясватъ, та стоещето ни е почти невъзможно, затова днесъ до 12 часа туй, което поръчахме вчера и двама куриери за с. Годлево да се изпратятъ до насъ на мястото, което ви каже приносящия на писмото. Повторно моля побѣрзайте на поръчаното, за да може тази вечеръ да потеглимъ за Годлевско.

Съ братски поздравъ Настевъ